

Hälso- och sjukvårdsnämnden
Kultur- och bildningsnämnden
Regionstyrelsen (för kännedom)

Granskning av samverkan kring missbruksvård, gemensam granskning mellan Region Värmland och de värmländska kommunerna

Regionens revisorer har tillsammans med kommunrevisorerna i Arvika, Eda, Filipstad, Forshaga, Grums, Hagfors, Hammarö, Karlstad, Kil, Kristinehamn, Munkfors, Storfors, Sunne, Säffle, Torsby och Årjäng genomfört en gemensam granskning av samverkan kring missbruksvård. En styrgrupp bestående av revisorer från de ingående parterna har varit sammanhållande för projektet. EY har på uppdrag av revisorerna genomfört granskningen.

Granskningens syfte har varit att bedöma om berörda nämnder utifrån sina olika ansvar och uppdrag har inrättat arbets- och samverkansformer samt rutiner för informationsöverföring i syfte att bedriva missbruksvården på ett ändamålsenligt sätt.

I rapporten redovisar konsulterna bland annat följande:

Sammanfattningsvis är vår bedömning att det finns en inarbetad struktur för beroende- och missbruksvård i länet med övergripande överenskommelser samt etablerade former för samverkan mellan regionen och kommunerna. Arbetet är i begränsad utsträckning reglerat på politisk nivå. I verksamhetsplaner på fullmäktige- och nämndnivå inom såväl region som flera av kommunerna förekommer vissa mål och prioriterade aktiviteter som direkt eller indirekt har bäring på arbetet med missbruk och beroende, men det saknas specifika mål och mätetal för området. I vissa kommuner saknas helt sådana mål. De granskade nämnderna utövar heller i regel inte intern kontroll som särskiljer missbruksvård utan den ingår som del i annan vård vid uppföljning av exempelvis målintikatorer och patientsäkerhet.

På tjänstepersonsnivå har både kommunernas och regionens verksamheter internt upprättade styrdokument, riktlinjer och rutiner för hur verksamheterna ska arbeta med beroende- och missbruksvård.

I granskningen framkommer att det finns ett erkänt behov av att i närtid se över såväl överenskommelser som samverkansformer, till följd av förändrade förutsättningar och överlappande samverkansstrukturer. Frågan aktualiseras också genom flera förestå-

ende nationella förändringar till följd av samsjuklighetsutredningen och den förväntade nya socialtjänstlagen. I granskningen framkommer samtidigt också flera exempel på meningsskiljaktigheter eller otydliga gränsdragningar i det dagliga arbetet. Granskningen visar även att flera rekommendationer från tidigare revision 2017 inte har hanterats på ett tillfredsställande sätt. Samverkansformerna kan därmed inte bedömas vara helt ändamålsenliga i sin nuvarande form.

Av granskningen framgår att någon årlig genomförandeplan kopplat till den gemensamma styrningen av beroende- och missbruksvården inte har upprättats de senaste åren. Vi bedömer att detta kan vara ett viktigt instrument för att skapa samsyn kring mål och planerad utveckling, för att säkerställa att inte väntan på förändrad lagstiftning eller nya överenskommelser leder till minskad styrfart. Det är också viktigt att adressera realistiska förväntningar i förhållande till tillgängliga resurser och för att synliggöra vad som är kortsiktiga respektive långsiktiga aktiviteter.

Vi noterar en utbredd frustration över utvecklingsarbete som avstannat och över att kommunerna vid olika tillfällen mottagit och svarat på remisser över planerade nya verksamheter som sedan inte har förverkligats. Samtidigt konstaterar vi att det trots svårigheterna också har skett positiv utveckling. Kompetensutveckling har skett på bred front genom Värmlands läns vårdförbund. Utveckling av kvaliteten inom Beroendecentrum och tillskapandet av behandlingshemmet Riddarnäset framhålls av många som positivt. Vi uppmärksammar också att det förekommer försöksprojekt kring olika arbetsformer mellan region och enskilda kommuner där ambitionen är att bredda och införliva nya arbetssätt i ordinarie verksamheter på fler orter.

Vi noterar i granskningen att kommunernas handläggning av rätten till stöd vid beroende- och missbruksproblematik i regel sker utan dröjsmål. I den aktgranskning som genomförts framkommer att användning av standardiserade bedömningsinstrument inte sker ändamålsenligt. Det framkommer också att samordnad individuell plan (SIP) inte upprättas i önskad grad. Båda dessa brister uppmärksammade revisionen även 2017. Gemensamma kompetenshöjande insatser har vidtagits inom dessa områden men problemen kvarstår. I intervjuer framkommer att det sannolikt inte är bristande kunskap utan en ansträngd personalsituation som skapar de största svårigheterna i att samordna meningsfulla SIP-möten som leder till välkoordinerade fortsatta insatser. Samsjukligheten inom målgruppen är utbredd vilket gör att väntetider till övrig utredning och behandling, framför allt inom psykiatrin, påverkar vårdkedjan i hög grad.

Inom regionen finns ett delat ansvar mellan Kultur- och bildningsnämnden och Hälso- och sjukvårdsnämnden avseende det förebyggande arbetet. Kultur- och bildningsnämndens folkhälsoarbete utgår från den folkhälsostrategiska planen, vilken inte innehåller mål specifikt riktade mot riskgrupper. Det finns för närvarande inget aktivt arbete riktat mot beroende- och missbruksfrågor. De befolkningsanalyser och enkätundersökningar som förvaltningen samordnar, och som omfattar frågor kring droganvändning, framhålls däremot som värdefulla i kommunernas planerings- och uppföljningsarbete. Det förebyggande arbetet som inryms inom Hälso- och sjukvårdsnämnden avser i första hand individnivå genom identifiering, rådgivning och samtal om riskbruk, missbruk och beroende. Förutsättningarna och genomförandet av sådana patientsamtal varierar, i synnerhet mellan fysiska och digitala vårdbesök.

På kommunnivå finns det en stor variation i arbetet med förebyggande insatser. En generell trend är att fokus ligger vid det förebyggande arbete som riktas mot barn- och unga samt det generella trygghetsskapande och brottsförebyggande arbetet som sker inom kommunerna.

Mot bakgrund av granskningens resultat rekommenderar vi att Hälso- och sjukvårdsnämnden:

- Säkerställer att det finns en årlig plan för den länsgemensamma utvecklingen av missbruks- och beroendevården.
- Säkerställer att nämnden systematiskt tar del av uppföljning och utvärdering av överenskommelser, genomförandeplaner och styrkedjor för missbruks- och beroendevården.
- Säkerställer en god samordning inom och mellan olika vårdgivare, inklusive privata aktörer, genom att verka för att SIP genomförs i rätt tid och med rätt deltagare.
- Säkerställer att tjänstepersonsorganisationen hanterar de brister och otydligheter i samverkan som granskningen påvisar, med särskilt beaktande av:
  - o Att standardiserade bedömningsinstrument inte alltid används och att förnyade bedömningar inte alltid sker när situationen förändras.
  - o Att LVM-anmälningar till kommunen inte alltid upprättas korrekt.
  - o Att det förekommer utbredda missuppfattningar gällande ett förmodat krav på tre månaders drogfrihet före vård inom öppenvårdspsykiatri.
  - o Att platsfördelning och betalningsansvar för Beroendecentrum upplevs otydlig av inblandade parter.
  - o Att brukarmedverkan har försvagats genom att brukarrådet har avvecklats och SIP-möten fortsatt genomförs i liten utsträckning.
  - o Att bedömningar om abstinensbehandling sker utan medicinsk bedömning.
- Överväger om den styrande organisationen för missbruk och beroendefrågor bör inordnas i eller tydligare separeras från motsvarande organisation inom Nya perspektiv, för att motverka otydligheter i kommunikation och uppdrag samt säkerställa ett effektivt nyttjande av personalresurser.
- Värnar om att samverkan på alla nivåer präglas av tillit och respekt, och verkar för att förbättra kunskapen om varandras förutsättningar och uppdrag.

Vi rekommenderar att Kultur- och bildningsnämnden:

- I sina befintliga folkhälsonätverk lyfter en diskussion om möjligheter till gemensam utveckling av förebyggande insatser mot missbruk och beroende.

Revisorerna översänder härmed rapporten och emotser Hälso- och sjukvårdsnämndens samt Kultur- och bildningsnämndens svar, med redogörelse av vilka åtgärder nämnderna avser att vidta med anledning av iakttagelserna i rapporten, senast den 5 september 2024.

Håkan Axelsson
ordförande

Ingela Wretling
vice ordförande